

FORNBOLMEN

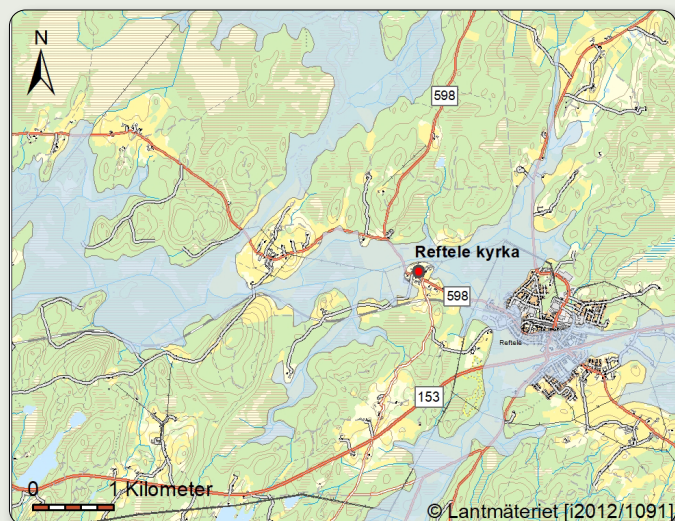
Den tidigare sjön Fornbolmen bildades när inlandsisen drog sig tillbaka för cirka 12000 år sedan. Till en början sträckte sig denna issjö från nuvarande södra Bolmen upp till iskanten strax norr om Vätterns södra spets. När vattenflödet från avsmältningen avtog efter hand separerades sjön från isen och en självständig fornsjö skapades. Arkeologiska och geologiska iakttagelser pekar på att sjön minskade i omfattning runt 5200 f.Kr och den kan alltså i sitt största skede ha omfattat en period på nästan 7000 år.

Geologen Erik Nilsson behandlade på 1960-talet Fornbolmens historia. Han kom fram till att sjön, i vissa delar, sträckte sig från nuvarande södra Bolmen till Vaggeryd i norr och från Reftele i väster till sjön Vidöstern i öster.

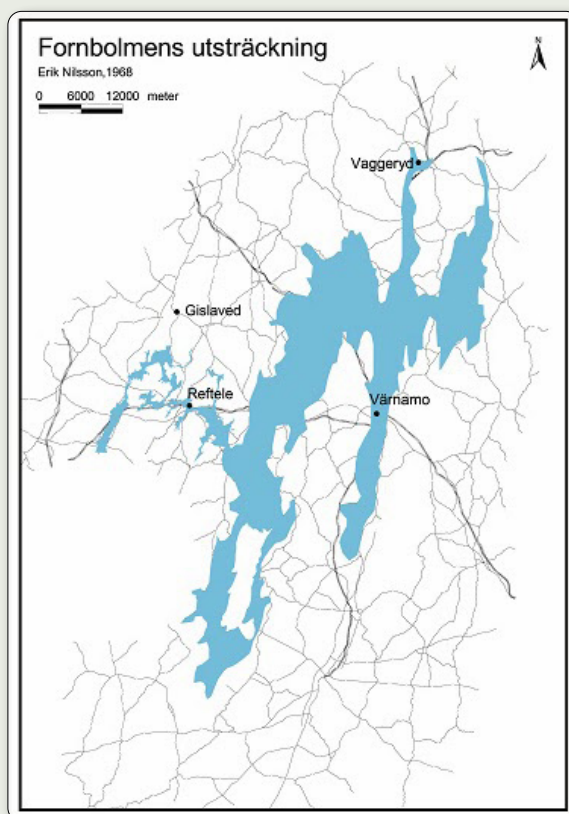
När isen smälte och inte pressade ner markytan längre började den höja sig igen. Resultatet blev en oregelbunden landhöjning så att sjön började "tippa" söderut. Länge skedde sjöns avrinning ut i Nissan via pasströskeln vid Reftele. Till sist tog tippningen dock ut sin rätt och skapade en ny, sydligare avrinning i södra Bolmen, vilket medförde en snabb sänkning så att Fornbolmen sjönk tillbaka, vilket måste varit omvälvande för människor som levde kring sjön.

Ur arkeologisk synvinkel är Fornbolmen intressant. Redan i början av 1900-talet uppmärksammades potentialen här när det gäller stenåldersforskningen. Ett mål för de tidiga forskarna var att försöka kartlägga invandringsvägarna till Småländska höglandet, men de uppmärksammade också boplatsernas förhållande till Fornbolmens strand. Från och med 1990-talet har Jönköpings läns museum undersökt boplatser i exempelvis Anderstorp, Forsheda, Reftele och Smålandsstenar.

Vid den tidigare strandlinjen för den forna sjön, cirka 150 meter över havet, hittar vi idag rester av boplatser och lösfynd från äldre stenålder. Boplatser påträffas kring hela Fornbolmens forna strand, men man kan tydligt urskilja ett intensivare utnyttjande i området kring Reftele. Att många boplatser påträffas där beror sannolikt på att det var en strategiskt viktig plats beroende på att utloppet till Nissan och vattenvägen till kusten gick via Reftele. Med utsikten från området nära Reftele kyrka kan man ana en del av Fornbolmens utbredning.

Karta över en av platserna, vid Reftele kyrka, där man kan få en viss känsla för Fornbolmens landskap (inlagd längs 150-meterskurvan i svagt blå ton). Foto Jönköpings läns museum.

Fornbolmens största utbredning enligt geologen Erik Nilsson.

Fynd av bearbetad flinta. Foto Jönköpings läns museum.

SMULTRONSTÄLLE 92

HITTA HIT

Man kan ana en del av Fornbolmens utbredning från Reftele kyrka, som ligger nära länsväg 598 och 153.

Koordinater:
Reftele kyrka:
N 6372832/E 468387
(SWEREF 99 TM) //
N 57°29'49.1", E 14°28'21.2"
(WGS84)

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Läns museet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämnarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgrändar med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturreservat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställen varierar. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snårig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

